

1. Cel projektu: Głównym celem projektu jest analiza funkcjonowania klas szkolnych jako środowiska, które może mieć pozytywne znaczenie dla rozwoju teorii umysłu (theory of mind, ToM) u dzieci funkcjonujących typowo. Prowadząc badanie chcielibyśmy zaobserwować, które z cech klas mogą być znaczące dla szybszego rozwoju ToMu u dzieci. W naszym wcześniejszym projekcie zauważyliśmy, że ToM u dzieci z i bez niepełnosprawności rozwija się bardziej dynamicznie w klasach włączających/heterogenicznych, w których dzieci z i bez niepełnosprawnością uczą się razem, w porównaniu z klasami ogólnodostępnymi, w których nie uczą się dzieci z niepełnosprawnością (Smogorzewska, w druku, Smogorzewska i in., w recenzji). Jednakże, nie udało się nam zidentyfikować jakie czynniki są odpowiedzialne za ten wynik. W obecnym projekcie zakładamy, że istnieją pewne obserwowalne cechy klas włączających, np. metody edukacyjne wykorzystywane przez nauczycieli, interakcje między nauczycielami a dziećmi, interakcje między dziećmi z i bez niepełnosprawności, które mogą przewidywać rozwój ToMu u dzieci. Jedną z interesujących teorii dotyczących czynników społecznych wpływających na rozwój ToMu zakłada, że ToM rozwija się w czasie interakcji ludzi (Carpendale, Lewis, 2004). Istnieją również eksperymentalne badania, w których pokazano, że metody edukacyjne mogą mieć znaczenie dla rozwoju ToMu u dzieci w wieku szkolnym (Bianco i in., 2016; Lecce i in., 2014; Ornaghi i in., 2014; Wang i in., 2016). Jednak, brakuje badań nad wpływem naturalnego środowiska klasy na rozwój ToMu. Brak ten jest głównym powodem, dla którego warto jest podjąć się zaawansowanych analiz tego zagadnienia, z wykorzystaniem zarówno testów wykonaniowych i kwestionariuszy, jak i obserwacji. Nasz projekt badawczy ma wartość praktyczną i ma znaczenie dla procesu edukacji. Wyniki mogą wpłynąć pozytywnie na efektywność nauczania, a także wyłonić czynniki wpływające na rozwój ToMu w klasie szkolnej.

2. Metodologia: Planujemy przeprowadzenie podłużnego badania z udziałem dzieci bez niepełnosprawności w trzech pomiarach: w czasie nauki w pierwszej, drugiej i trzeciej klasie szkoły podstawowej (z 10-12 miesięcznymi odstępami) i zaprosić do udziału 50 klas (25 klas włączających i ogólnodostępnych). Mimo że nasze analizy będą skupione na dzieciach bez niepełnosprawności, dzieci z niepełnosprawnością nie zostaną wyłączone z udziału w badaniu. Planujemy połączyć metody badań ilościowych (testy wykonawcze, kwestionariusze), skierowane do dzieci, nauczycieli i rodziców z naturalnymi obserwacjami klas. Zakładamy analizę następujących zmiennych:

Zmienna niezależna: typ klasy: heterogeniczna/włączająca (z 3-5 dziećmi z orzeczeniem o niepełnosprawności) vs. homogeniczna/ogólnodostępna (bez dzieci z orzeczeniem o niepełnosprawności).

Zmienne zależne:

Dzieci: testy/kwestionariusze: 1) ToM – zadania badające różne aspekty ToMu (poznawcze i emocjonalne): Skala ToM (Peterson i in., 2012), Test Rozpoznawania Faux Pas (Baron-Cohen i in., 1999), Strange Stories (White i in., 2009), Eyes Test (Baron-Cohen i in., 2001), 2) Sieci społeczne, 3) Zmienna kontrolna (w 1szym pomiarze): funkcje wykonawcze: Test Pamięci Roboczej (Krejtz i in., 2012).

Nauczyciele: kwestionariusze do wypełnienia dla każdego dziecka, biorącego udział w badaniu: 1) Umiejętności prospołeczne - Prosocial Behavior Questionnaire (Weir, Duveen, 1981), 2) Umiejętności społeczne - Social Skills Improvement System (SSIS) Rating Scale dla nauczycieli (Gresham & Elliott, 2008), 3) Relacje nauczycieli z dziećmi - Student-Teacher Relationship Scale, krótka wersja (Pianta, 1992).

Nauczyciele: ogólne kwestionariusze (do wypełnienia w pierwszym pomiarze): 1) Skłonność do mentalizacji (Meins, Fernyhough, 2015), 2) Kwestionariusz praktyk edukacyjnych, 3) Charakterystyka demograficzna klasy.

Rodzice: 1) Umiejętności społeczne SSIS Rating Scale dla rodziców (Gresham, Elliott, 2008), 2) Kwestionariusz demograficzny dotyczący rodziny (np. SES, liczba rodzeństwa itp.), wypełniany w pierwszym pomiarze.

Obserwacje klasy będą dotyczyły: organizacji funkcjonowania klasy, interakcji nauczycieli z dziećmi, oraz interakcji dzieci i będą przeprowadzane przede wszystkim z wykorzystaniem narzędzi CLASS oraz InCLASS (Downer i in., 2010; Pianta i in., 2008).

Planujemy wykorzystanie zaawansowanych metod analitycznych, takich jak modelowanie strukturalne (eksploracyjne, eksploracyjno-konfirmacyjne, konfirmacyjne, jak również modele wzrostu), analizę inwariancji, modelowanie wielopoziomowe i modele regresji.

Sieci rówieśnicze analizowane będą nie tylko z wykorzystaniem tradycyjnych wskaźników, ale również z wykorzystaniem zaawansowanych metod analizy sieci społecznych.

Analizy prowadzone będą z wykorzystaniem programów: SPSS, Mplus, igraph, ERGM i/lub RSiena (trzy ostatnie działające w programie R).

3. Wpływ badania na rozwój nauki: Proponowane badanie jest ważne dla rozwoju teorii i praktyki edukacyjnej, jak również dla psychologii rozwojowej i edukacyjnej, ponieważ: 1) Skupia uwagę na czynnikach, związanych z klasą szkolną, które mogą być znaczące dla rozwoju ToMu. Do tej pory klasa była bardzo rzadko badana jako środowisko ważne dla rozwoju ToMu; 2) Może wpłynąć na rozwój teorii edukacji włączającej, zwłaszcza w aspekcie jej efektywności dla rozwoju umiejętności społecznych dzieci.